

N:o 30.

Ank. till Riksd. kansli 1 mars 1898, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning och disposition af vissa delar af Åsele sockens kyrkplats.

(I. A.)

Med åberopande af bilagdt protokoll öfver ecklesiastikärenden för den 10 december 1897 har Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten proposition (n:o 19) föreslagit Riksdagen att medgifva:

att, sedan ett område af Åsele sockens kyrkplats, å handlingarna bilagd karta betecknad med litt. AB och C, utgörande 8,54 hektar, blifvit enligt plan, som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande faststälts, fördeladt i tomter, samma område måtte, mot den afgäld till boställshafvaren, som med tagen hänsyn till det ändamål, hvartill det vore ämnadt att användas, af skattdläggningsmän föresloges och af Kongl. Maj:t, efter Åsele kommuns och öfriga vederbörandes hörande, godkändes, från den tidpunkt, som af Kongl. Maj:t bestämdes, för alltid till kommunen med full eganderätt öfverlätas för att åt enskilde till bebyggande enligt omförmälda plan upplåtas mot de villkor kommunen kunde finna skäligt bestämma, dock att nuvarande byggnadsinnehafvare — som ej skulle vara förbundne att från byggnaderna afflytta förr än två år efter det jordområdet till församlingen upplåtits, och som, der så påkallades, skulle, efter Kongl. Maj:ts befallningshafvandes bepröfvande, af församlingen erhålla skälig flyttningshjälp — måtte tillösa sig de tomter, hvarå deras byggnader befunne sig, eller för deras förflyttning erhålla nödigt tomtutrymme utan högre afgift till kommunen än som, i förhållande till hela det till kommunen öfverlättna området, belöpte sig på de andelar, de deraf tillöste sig eller bekomme.

Af omförmälda statsrådsprotokoll inhemtas, att Åsele socknemän i skrifvelse den 2 november 1894 gjort framställning om försäljning och disposition af vissa delar af socknens kyrkplats.

Af handlingarna hade inhemtats, att vid en år 1805 verkställd afvittring 16 tunnland 5 kappland afsattes af prestgårdens i Åsele församling mark till plats för kyrkbyhus. Sedan en del af de å denna plats uppförda byggnader blifvit genom våldel förstörd, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län genom utslag den 28 september 1853 medgifvit, att en söder om kyrkan belägen, å afvittringskartan öfver Åsele kyrkoherdeboställe med n:o 28 betecknad jordvidd om 18 tunnland 24 kappland finge, i stället för den förut begagnade platsen, användas till uppförande af allmogens kyrkbyhus. Dervid hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämt, bland annat, att husen jemte stallen, der så erfordrades, skulle uppföras i den ordning med husrader, gator och gränder, som vore af synemännen föreslagen och å karta utmärkt, samt med iakttagande deraf, att hvarje boningshus, som ej finge innehålla mer än en våning, skulle hafva viss längd och bredd, att tomterna skulle af vederbörande kronobetjening utstakas å marken och förses med nummer å kartan, samt att intet hus finge uppföras, innan ansökning derom hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande gjorts och tillstånd dertill lemnats, på sätt kongl. brefvet den 6 maj 1817 föreskrefve.

Den ifrågavarande kyrkplatsen hade emellertid befunnits otillräcklig, och uti en af Kongl. Maj:ts bemälda befallningshafvande den 16 juli 1862 till Kongl. Maj:t insänd skrift hade Åsele socknemän med hänseende till angelägenheten af kyrkstadens vidare utvidgning för kommunens särskilda behof anhållit, att Kongl. Maj:t måtte tillåta, att den för behofvet erforderliga, af landtmätaren C. Th. Tidström den 17 september 1860 uppmätta och å karta lagda plats, innehållande 47 tunnland 29,3 kappland samt å kartan angifven inom linierna A, F, E, G, H, L, måtte få från Åsele pastorsboställe afsöndras för att till ofvan uppgifna ändamål användas. Dervid hade socknemännen tillika föreslagit, att, enär blott 12 tunnland 12 kappland af sistnämnda egovidd enligt 1805 års afvittringskarta beräknats såsom duglig mark, men prestbordet genom kyrkplatsens förändrade läge återfått 8 tunnland 19,5 kappland duglig mark — hvarigenom prestgården i verkligheten endast komme att afstå 3 tunnland 25 kappland gagnelig jord — ett vederlag af 10 tunnland duglig jord af angränsande kronomark måtte vid blifvande afvittring i lappmarken prestbordet tilläggas. Utan att inlåta sig på sistnämnda förslag hade Kongl. Maj:t den 6 mars 1863 medgifvit den begärda jordafsöndringen från pastorsbostället mot afgäld, som i behörig ordning i enlighet med kongl. förordningen den 19

december 1827 kunde varda den afsöndrade jorden åsatt, och hvilken afgäld borde af församlingen till kyrkoherdeboställets innehafvare årligen utgöras.

Emellertid hade under tidernas lopp åtskilliga olagligheter egt rum med afseende å kyrkplatsens bebyggande. Föreskrifterna i kongl. brefvet den 6 maj 1817 angående tillstånd till kyrkbyhusens uppförande hade ej åtlydts, och förutom kyrkbyhus hade uppförts handelslägenheter, handtverkerier m. m. Socknemännen hade nu, under omförmälände af dessa missförhållanden, framhållit att, då desamma vore beroende på otillräcklig tillsyn å platsen af myndigheterna, det syntes hårdt att personer, som trott sig vara i sin fulla rätt, då de efter af länsmannen hållen syn uppfört bostäder på kyrkplatsen, skulle derifrån vräkas, detta så mycket mera, som der boende handtverkare och handlande vore för socknemännen nyttiga och nödiga. Och hade socknemännen, jemlikt beslut å kommunalstämman den 15 oktober 1894, hos Kongl. Maj:t anhållit: att då de afsatta områdena vore mer än tillräckliga för behofvet af tomter för kyrkbyhus, socknemännen måtte berättigas att till handelsplats för framtiden, dels från nuvarande kyrkplatsen få afsöndra det under litt. AB å kartan utmärkta området, utgörande en areal af 6,05 hektar, dels ock det på samma karta med litt. C betecknade området, utgörande en areal af 2,49 hektar; att, sedan dessa områden blifvit enligt af Kongl. Maj:ts befallningshafvande godkänd plan reglerade och lagda i tomter, som kunde af viss man med full eganderätt förvärfvas, desamma finge användas till uppförande af byggnader, inrymmande handelslägenheter, handtverkerier m. m., som å en handelsplats kunde vara af nöden, samt att Kongl. Maj:t tillika måtte bestämma, att de belopp, som genom försäljandet af tomter å handelsplatsen inflöte, skulle bilda en kassa, som borde användas för vidtagande af de åtgärder i snygghetens, ordningens och säkerhetens intresse, till hvilka de enskilda husegarne icke genom gällande eller blifvande föreskrifter vore förbundna.

Både Kongl. Maj:ts befallningshafvande och Kongl. Maj:ts och rikets kammarkollegium hade i afgifna yttranden förordat den gjorda ansöknings. Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som, i anseende dertill att alla äldre handlingar rörande ifrågavarande område gått förlorade vid eldsvådan i Umeå 1888, icke hade kunnat lemna närmare upplysningar angående platsens natur, hade genom besök å stället öfvertygat sig om behöfligheten af de föreslagna åtgärderna och ansåge, att genom bifall till ansöknings början kunde anses gjord till grundläggandet af en blifvande köping, hvarför läget och den kraftiga utvecklingen inom kommunen, hvars hufvudplats vore platsen till kyrkan, bildade rätt stora förutsättningar. Kammar-

kollegium hade upplyst, att den årliga afgälden för hela afsöndringen af 47 tunnland 29,3 kappland, af hvilken endast en del för det ifrågavarande ändamålet skulle upplåtas, bestämts till 1 krona.

Jemyäl domkapitlet i Hernösand äfvensom Åsele församlings kyrkostämman och boställshafvaren hade förordat ansökningen.

Landtmäteristyrelsen hade upplyst, att konceptet till den af Tidström upprättade, ofvan återopade karta icke kunnat återfinnas, men, efter anställd kontrolluträkning å den vid ansökningshandlingarna fogade kartan, vitsordat, att det af Åsele byamän uppgifna arealinnehåll för hvardera af de områden, hvilkas afsöndring nu ifrågasattes, i det närmaste öfverensstämde med dessa områdens areal enligt kartan.

Genom remiss den 20 mars 1896 hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län anbefalts att, efter Åsele församlings och öfrige vederbörandes hörande, inkomma med yttrande *dels* angående värdet af det område, som nu ifrågasattes att med utvidgad rätt till församlingen afträdas, *dels* ock rörande det ersättningsbelopp eller den jordrymd, församlingen kunde vara villig att såsom godtgörelse för förstnämnda område lemna, under vilkor att de personer, som nu med nyttjanderätt innehade delar af samma område, vid sådan rätt bibehölles samt berättigades att mot erläggande till församlingen af belopp, som bestämdes af gode män, valda i den ordning lag stadgade, vinna eganderätt till dessa delar af området.

Åsele församling, hvars yttrande Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemlikt berörda remiss infordrat, hade tillsatt en komité för utredande af hvad värde borde åsättas det område, som nu vore i fråga att till församlingen afträdas. Denna komité hade yttrat, att då socknen redan för all framtid blifvit tillerkänd nyttjanderätt till kyrkplatsen, torde fråga nu endast vara om den ersättning församlingen skäligen borde lemna för utbytande af nyttjanderätten till ifrågavarande område mot full eganderätt till detsamma. Då af det till afsöndring ifrågasatta området ej mindre än 2,695 hektar utgjordes af till odling odugliga myrar och 4,76 hektar af ytterst stenbunden och surländ skogsmark af sämsta slag, under det att endast 1,12 hektar vore odlingsbara, och då markens beskaffenhet nödvändiggjorde omfattande torrlägnings- samt stensprängnings- och schaktningensarbeten, innan den kunde till byggnadstomter användas, ansåge komitén, att värdet å marken ej kunde sättas högre än till 10 kronor per hektar eller för hela afsöndringen 85 kronor 73 öre.

Å kommunalstämma den 1 november 1896 hade Åsele socknemän, i enlighet med komiterades förslag, enhälligt uttalat den åsigt, att förvärfvandet af utvidgad rätt till det område, som blifvit föreslaget att från kyrk-

platsen afsöndras, och hvartill församlingen redan för all framtid egde nyttjanderätt, ej kunde uppskattas till mera än 85 kronor 73 öre. Samtidigt hade stämman beslutit hemställa, att de personer, som nu med nyttjanderätt innehade tomter å ifrågavarande område, skulle tillerkännas följande förmåner:

1) rätt att nyttja nu innehafvande tomter under 40 år mot redan bestämda tomtören;

2) företrädesrätt att mot erläggande till församlingen af belopp, som bestämdes af gode män, valda i den ordning lag stadgade, vinna eganderätt till nu innehafvande tomter, dock under förutsättning att dessa tomter vid en blifvande reglering bibehölles till sin nuvarande omfattning; samt

3) rätt att, om de ej vore villiga, på sätt i föregående punkt omförmäldes, inlösa nu innehafvande tomter eller, om dessa ej vid regleringen kunde bibehållas, erhålla tomter sig anvisade inom det till kyrkplats bibehållna området.

I sitt på grund af omförmälda remiss afgifna yttrande hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande förklarad sig, med hänsyn till församlingens besittningsrätt till ifrågavarande mark och densamma beskaffenhet, i likhet med de af Åsele kommunalstämma utsedde komiterade anse ersättningen för densamma böra utgå i penningar och den erbjudna summan, 85 kronor 73 öre, vara tillräcklig. Beträffande de af församlingen föreslagna förmåner för nuvarande tomtinnehafvare hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande — som redan förut framhållit, hurusom med nämnda framställning afsetts, att ifrågavarande område skulle, jemlikt af Kongl. Maj:ts befallningshafvande fastställd plan, regleras och läggas i tomter samt derefter till enskilda med full eganderätt försäljas i ändamål att användas till uppförande af byggnader för inrymmande af handelslägenheter, handtverkerier m. m., som å en handelsplats kunde vara af nöden — yttrat, att det syntes ligga i sakens natur, att platsens utläggning till gator och ordnande med torg m. m. enligt fastställd plan vore ett oeftergifligt vilkor för platsens upplåtande till dermed afsedt ändamål. Ett godkännande af de utaf kommunalstämman uppställda anspråken skulle om icke omöjliggöra så åtminstone för oskäligt lång tid förhindra genomförandet af en eventuel regleringsplan för området, hvarigenom detsamma upplåtelse till handelsplats äfven komme att fördröjas. Ett medgifvande af de utaf kommunalstämman uppställda förmåner för de nuvarande tomtinnehafvarne borde väl förutsätta en deras obestridliga besittningsrätt till deras tomter. Detta vore dock icke förhållandet. I ansökningsen hade sökandena uppgifvit, att vid kyrkplatsens bebyggande åtskilliga olagligheter egt rum, ity att dels, tvärt emot gällande stadganden, handelslägenheter, handtverkerier m. m. blifvit

i kyrkstaden inrymda, dels kyrkbyhusen icke blifvit uppförda i enlighet med de af Kongl. Maj:ts befallningshafvande meddelade bestämmelser. Dessutom hade genom den undersökning, Kongl. Maj:ts befallningshafvande genom kronobetjeningen låtit i detta hänseende verkställa, blifvit utrönt, att högst få, om ens någon, af de nuvarande tomtinnehafvarne kunnat visa nyttjanderätt än mindre eganderätt till tomterna.

Vid detta förhållande och då de å ifrågavarande område uppförda byggnaderna, utom det att de, enligt hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade sig bekant, befunne sig i ett mycket bristfälligt skick, jemväl vore af enkel beskaffenhet och inredning, så att deras bortflyttande egentligen icke blefve förenadt med någon nämnvärd kostnad, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande hemställt, att de af kommunalstämman uppställda villkoren för det föreslagna områdets förvärfvande af socknen icke måtte vinna afseende.

Men som väl billighet torde kräfvä, att nuvarande tomtinnehafvare lemnades något rådrum, inom hvilket tomterna skulle afträdas och afrödjas samt byggnaderna bortflyttas, ville Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslå, att föreskrift i sådant afseende meddelades, och att berörda tidpunkt fastställdes till fem år efter det Kongl. Maj:ts beslut om områdets upplåtelse till handelplats blifvit vederbörande kungjordt genom kronobetjenings i orten försorg; hvarförutom och då de personer, som för närvarande besutte delar af nämnda område, skäligen borde tillerkännas någon flyttningshjelp, Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade hemställt om bemyndigande att, efter pröfning af omständigheterna, i hvarje fall förordna om utbetalning af flyttningshjelp att utgå af de medel, som inflöte genom tomtplatsers försäljning.

Kammarkollegium, som derefter genom remiss anbefalts att i ärendet afgifva förnyadt utlåtande, hade i sådant afseende anført, att det område af kyrkplatsen, som nu vore ifrågasatt att med utvidgad rätt öfverlätas till kommunen, väl icke syntes hafva uppskattats till sitt verkliga värde, men då kommunen redan hade en tryggad besittningsrätt till samma område och genom dettas upplåtande på föreslaget sätt samhällets förkofran skulle främjas, ansåge kollegium att vid den gjorda uppskattningen finge bero, helst, på sätt framginge af kongl. brefvet den 20 maj 1892 angående upplåtelse af kronomark till Arvidsjaurs och Gellivare kommuner, dessa kommuner vid förvärfvandet af eganderätt till ganska afsevärda områden kronojord för samma ändamål, som afsåges med Åsele socknemäns ansöknings, fått sig ålagdt att utgöra endast en obetydlig ränta. För öfrigt hade kollegium instämt i hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande anført och hemställt, med tillägg dock, att egare af sådana redan å förenämnda om-

råde uppförda byggnader, hvilkas bortflyttande icke af den blifvande regleringsplanen påfordrades, måtte vara berättigade att bibehållas vid nödigt tomtutrymme mot den löseskilling, som, derest öfverenskommelse om beloppet ej kunde mellan vederbörande träffas, blefve bestämd af gode män, valde i den ordning lag stadgade.

Mot den föreslagna försäljningen af ifrågavarande jordområde har utskottet icke haft något att erinra. Men med afseende å det ringa belopp, hvartill den föreslagna lösesumman för hela afsöndringen upptagits, utgörande enligt hvad den för utredande af områdets värde tillsatta komité beräknat, allenast 85 kronor 73 öre, och då till följd häraf den ifrågakommande afgälden, äfven om den blefve efter ett något högre värde än det sålunda föreslagna bestämd, måste antagas blifva jemförelsevis obetydlig, har utskottet ansett, att i stället för en sådan afgäld en viss köpeskilling bör bestämmas att af Åsele kommun för förvärfvande af eganderätt till detta område erläggas. Och har utskottet ansett, att, med anslutning till de af Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagna bestämmelser, likartade vilkor med dem, hvilka vid dylika försäljningar förut föreskrifvits, böra vid den nu ifrågavarande uppställas, dervid utskottet, i likhet med hvad utskottet i ett denna dag afgifvet utlåtande angående upplåtelse af jord från Anundsjö församlings kyrkoherdeboställe föreslagit, ansett, att å Kongl. Maj:t bör öfverlemnas att, derest köpeskillingen, som bör omhändertagas af Åsele församlings kyrkoråd, framdeles skulle befinnas böra i annan ordning förvaltas, förordna, huru vid sådant förhållande skall förfaras.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver,

dels att ett område af Åsele sockens kyrkplats, å handlingarna bilagd karta betecknad med litt. AB och C, utgörande 8,54 hektar, må till Åsele kommun för alltid med full eganderätt öfverlåtas under iakttagande,

att köpeskillingen skall, efter förslag, som i samråd med boställshafvaren blifvit af vederbörande kronofogde jemte ombud för såväl Åsele församling som vederbörande domkapitel, med tagen hänsyn till det ändamål, hvartill området är ämnadt att användas, uppgjort, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämmas;

att, sedan området blifvit enligt plan, som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande faststälts, fördeladt i tomter,

detsamma skall åt enskilda till bebyggande enligt nämnda plan upplåtas mot de vilkor, kommunen kan finna skäligt bestämma, dock att nuvarande byggnadsinnehafvare — som ej skola vara förbundna att från byggnaderna afflytta förr än två år efter det jordområdet till församlingen upplåtits, och som, der så påkallas, skola, efter Kongl. Maj:ts befallningshafvandes bepröfvande, af församlingen erhålla skälig flyttningshjelp — må tillösa sig de tomter, hvarå deras byggnader befinna sig, eller för deras flyttning erhålla nödigt tomtutrymme utan högre köpeskillning till kommunen än som i förhållande till hela det till kommunen öfverlåtna området, belöper sig på de andelar, de deraf tillösa sig eller bekomma; *dels ock* att den af kommunen erlagda köpeskillningen må öfverlemnas till kyrkorådet i Åsele församling att af detsamma förvaltas, intill dess Kongl. Maj:t annorledes förordnar, och räntan å dessa medel tillfalla boställshafvaren.

Stockholm den 1 mars 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.
